

## УДК 340.15:341

Пономаренко О.В. Студентка гр. ПР-143 юридичного факультету ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ

Козинець О.Г., к.і.н., доцент, зав. кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права юридичного факультету ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ

### ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ 1861-1864 р.р. НА РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА США

Всі громадянські й політичні права людини в США, проголошені Біллем про права 1791 р., на початок 60-х рр. XIX ст. поширювалися тільки на вільне населення США. Водночас цілковито безправними були негри-раби, які мали юридичний статус власності плантаторів. 1861-1864 рр. стали часом кривавої Громадянської війни між противниками й прибічниками рабовласництва. Перших – аболіціоністів – очолював президент США А. Лінкольн, другі ж, утворивши Конфедерацію південних штатів, фактично вийшли зі складу США. Громадянська війна в США, що закінчилася повною перемогою Півночі, призвела до здійснення ряду важливих демократичних перетворень і остаточно знищила всі перешкоди на шляху швидкого розвитку капіталізму в країні.

Метою даної роботи є дослідження впливу Громадянської війни на розвиток законодавства Сполучених Штатів Америки.

Необхідно зазначити, що спроби сецесії (відділення) південних штатів мали місце задовго до Громадянської війни. Перемога А. Лінкольна на президентських виборах 1860 р. означала втрату політичного завоювання рабовласниками всієї повноти влади і стала сигналом до самовільного відділення Півдня від США. 20 грудня 1860 року приклад подала Південна Кароліна, за якою послідували Міссісіпі (9 січня 1861р.), Флорида (10 січня 1861р.), Алабама (11 січня 1861р.), Джорджія (19 січня 1861р.), Луїзіана (26 січня 1861р.).

Юридичним виправданням таких дій стала відсутність у Конституції США прямої заборони на вихід окремих штатів зі складу США (хоча дозвіл на це також був відсутній). Ці 6 штатів у лютому 1861 р. утворили нову державу – Конфедеративні Штати Америки.

13 квітня 1861 р. жителі Півдня розв'язали воєнні дії. Так почалася чотирирічна Громадянська війна, найкровопролитніша і руйнівна з усіх, котрі велися на території Сполучених Штатів.

Велика частина промислового потенціалу і людських ресурсів країни була зосереджена на Півночі, однак Південь був більш озброєний і сильний у військовому відношенні. Південні плантатори вели боротьбу не на життя, а на смерть за своє виживання і колишнє благополуччя і перейнялися почуттям сліпої ненависті до «янки» (жителі Півночі), що здавалися їм не співвітчизниками, а чужинцями та ворогами.

1861 рік приніс Півночі одні поразки, причому вже перша сутичка з конфедератами у червні того ж року ледве не закінчилася втратою столиці. Вашингтон став прифронтовим містом [1, с. 169].

Перелом у ході війни відбувся у 1862 р. на користь вільних штатів і був досягнутий завдяки початку її ведення «по-революційному». Окрім жорсткості порядків у тилу, заходів для зміцнення дисципліни, підвищення податків, був прийнятий закон про гомстед від 20 травня 1862 р. й акт про звільнення рабів від 22 вересня 1862 р. Перший надавав право будь-якому громадянину країни, що не приймав участі в заколоті проти Сполучених Штатів і який сплатив мито в 10 доларів, зайняти гомстед – ділянка землі в 160 акрів (64 га) під ферму на вільних землях. Після п'яти років проживання на ділянці, його обробки і забудови, він віддавався безкоштовно у власність. Це і було те радикальне рішення аграрного питання, що обіцяла в 1860 р. Республіканська партія. Звільняючи рабів у столиці, А. Лінкольн підкреслював, що ліквідація рабства в масштабах всієї країни – це питання часу. Демократично налаштована преса вітала такий крок уряду А. Лінкольна та писала, що не існує народу у якого б ідеї так швидко поширювались, як у населення Північно-Американських штатів, немає країни, де б вони так швидко вводились у життя, як в Америці. А тому були добре впевнені, що емансипація негрів в окрузі Колумбія стала тільки першим кроком на тому шляху, на який вступили США [2, с. 48-49].

Другий закон оголошував рабів вільними з 1 січня 1863 р. Хоча на території Конфедерації діяли свої закони, війна «янки» з плантаторами здобувала для рабів ясний і конкретний зміст, їм стало зрозуміло, на чий стороні бути. Незважаючи на розв'язаний рабовласниками терор, Конфедерація позбавилася міцного тилу, а негри стали масами переходити на сторону жителів Півночі та служити у федеральній армії.

Війна велась з перемінним успіхом і завершилась 1865 р. капітуляцією армії Півдня [1, с. 189-190].

А. Лінкольн прагнув не до диктатури у відношенні Півдня, а до відновлення США на рівній для всіх штатів конституційній основі, з єдиною умовою – визнання скасування рабства.

Період післявоєнного розвитку в США (1865-1877 рр.) був названий Реконструкцією Півдня. Рабство в країні було скасовано 13-ю поправкою до Конституції. Невирішеними залишалися, однак, конкретні питання подальшого існування Півдня – умови допуску колишніх штатів Конфедерації в союз, положення колишніх рабовласників і звільнених рабів, апарат влади. У правлячих колах США на цей рахунок не було єдиної думки. Ще при житті Лінкольна проти його миротворчого курсу виступила група впливових конгресменів-республіканців на чолі з Тадеушем Стівенсом і Чарльзом Самнером. Вони наполягали на військовій диктатурі над Півднем, позбавлені активних учасників заколоту проти союзу цивільних прав і на наданні їх неграм.

Після смерті Лінкольна розбіжності між Президентом і Конгресом загострилися. Запроваджувати в життя політику та ідеї Лінкольна став новий президент Ендрю Джонсон, який не володів ні славою, ні авторитетом свого

попередника, і перші ж практичні результати миротворчої політики обернулися проти нього. Видавши в травні 1865 р. указ про амністію, що відновлював плантаторів у цивільних, політичних і власницьких правах (крім права мати рабів), він узяв на себе важку відповідальність [3].

Конфісковані в роки війни плантації довелося повернути колишнім власникам, що силою і погрозами примушували чорне населення працювати на колишніх хазяїв. З'явилися розгалужені терористичні організації, у тому числі знаменитий ку-клукс-клан, що жорстоко розправлявся з непокірливими неграми. Одержавши владу, плантатори проносили через законодавчі збори штатів «чорні кодекси» – закони, що позбавляли колишніх рабів права власності на землю, на свободу пересування, свободу слова, мітингів і зборів, на шлюби з білими. Усе це було «повзучою реставрацією» колишньої системи рабства.

На Півдні запахло новою громадянською війною – уже між плантаторами і звільненими рабами, що почали організований опір старим порядкам, розгорнули боротьбу за землю і громадянські права, діючи на основі юніоністських ліг (так називалися союзи чорних у підтримку федерального уряду, що виникли ще в Громадянську війну).

У липні 1866 р. Конгрес прийняв 14-ту поправку до Конституції США. Вона позбавляла лідерів Конфедерації права займати державні посади, а негрів зрівнювала в правах з білими. Перший абзац поправки говорив, що всі особи, народжені в США або ті, що одержали там громадянство і які підкоряються законам країни, є її громадянами і громадянами того штату, де вони проживають, і можуть бути позбавлені права на життя, свободу і власність тільки рішенням суду, а не виданням яких-небудь обмежувальних законів. Тим самим заборонялися «чорні кодекси».

Зауважимо, що 14-та поправка до Конституції США не обмежувала і жодним чином не компрометувала обов'язок уряду та судів кожного штату захищати та поважати загальнолюдські, природжені та невід'ємні права людини, визнані Декларацією незалежності, конституціями штатів та біллями про права. Штати продовжують безпосередньо застосовувати свої власні біллі про права та декларації прав. Проте впровадження 14-ї поправки надало федеральному уряду та федеральним судам повне право втручатися, якщо штати посягнуть на ці права або відмовляться захищати «життя, свободу або власність» будь-якої особи, яка підпадає під їх юрисдикцію [4, с. 98-99].

В 1870 р. була прийнята 15-та поправка, яка проголошувала, що право голосу в США не обмежується кольором шкіри, расовою приналежністю або рабським станом у минулому.

Аграрне питання вирішувалося не перерозподілом землі на користь звільнених негрів, що вимагали надати кожній чорній родині «40 акрів і мула», а дозволом здобувати нерухомість, тим більше, що більшість плантацій дробилися і розпродавалися за борги. На південні штати поширилася і чинність закону 1862 р. про гомстеди. Зрозуміло, «стартові можливості» негрів були мінімальними, і більшість із них власниками не стали, що надовго закріпило їхнє неповноправне положення. Зате, цілком відчутними стали досягнення в області освіти негрів: до 1880 р. майже суцільна неграмотність серед них скоротилася до 70%. До кінця 60-х років у штатах Півдня діяли «уряди Реконструкції», негри активно використовували свої політичні права й обиралися на виборні посади, у тому числі в Конгрес. Конституції південних штатів були переглянуті, що стало вирішальною умовою прийому їх у союз на новій основі. Тим самим радикальна Реконструкція виконала свою основну задачу [5, с. 238].

На виборах 1868 року президентом США став колишній головнокомандуючий армією Півночі генерал У. Грант, при якому різко зросла підприємницька активність у країні.

Бурхливо розвивався капіталізм природним, еволюційним шляхом, нівелювали існуючі розходження між Північчю і Півднем, і в 70-ті роки радикальна Реконструкція поступово зійшла нанівець. В 1877 р. з приходом до влади Б. Хейса з території Півдня було виведено федеральні війська і в такий спосіб ліквідовано останній елемент надзвичайного стану на Півдні, за допомогою якого велася його радикальна Реконструкція.

Отже, Громадянська війна і Реконструкція є надзвичайно складним періодом в історії США. Оцінки істориками цих подій різні: одні порівнюють їх із буржуазно-демократичною революцією та називають другою американською революцією; інші розглядають це як боротьбу між двома формами власності та організації праці. Але, найголовнішим наслідком даних подій стало прийняття поправок до Конституції США, які безповоротно скасували рабство, надали громадянство будь-якій особі, що народилася на території США і заборонили позбавляти прав інакше, як за вироком суду, гарантували рівність громадян США, і заборонили ухвалення яким-небудь штатом дискримінаційних законів (у тому числі це означало дію Білля про права на всій території США), також прямо заборонили обмеження активного виборчого права за ознакою раси, кольору шкіри або у зв'язку з колишнім положенням раба.

#### Список використаних джерел:

1. Маль К.М. Гражданская война в США 1861-1865. – М.: АСТ, 2002. – 502 с.
2. Согрин В.В. Важнейшие аспекты изучения истории США XIX века / Новая и новейшая история. – 2006. – № 5. – С. 41-56.
3. Мудрак І.Д. Історія держави і права зарубіжних країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrknighta.org.ua>
4. Селлерс М. Загальнолюдські права у праві Сполучених Штатів Америки // Право США. – 2013. – № 1-2. – С. 92-112.
5. Фурсенко А.А. Американская революция и образование США. – М.: Наука, 1978. – 468 с.